

معبد مهر؛ نیایش گاه زیرزمینی یا پرستش گاه خورشید

هزاران سال است نامش «مهر» است اما تاریخ با او مهربان نبوده. حالا به لطف اندیشه انسانی و پیشرفت تکنولوژی، معبد مهر روستای ورجوی مراغه رازهایش را روایت می‌کند.

هزاران سال است نامش «مهر» است اما تاریخ با او مهربان نبوده. حالا به لطف اندیشه انسانی و پیشرفت تکنولوژی، معبد مهر روستای ورجوی مراغه رازهایش را روایت می‌کند.

به گزارش خبرگزاری فارس از تبریز بیشتر مردم و به ویژه شهروندان تاریخ دوست این خطه، با مجموعه کهنسال و منحصر به فردی آشنا هستند که در 5 کیلومتری جنوب شهر مراغه، آرام و بی صدا در روستای ورجوی خفته است. «معبد مهر» هزاران سال است روایتگر خاطرات مردمان این دیار بوده و در تمام این سال‌ها به محلی برای اجرا و برگزاری مناسک مذهبی در آیین‌ها و ادیان مختلف تبدیل شده است.

حالا این محوطه آرام و خاموش، در پی انجام مطالعات و نقشه‌برداری‌های ژئوفیزیک، احتمالاً ناگفته‌های بسیاری برای بازگو کردن خواهد داشت و در تمام این سال‌ها، ما فقط بخش کوچکی از این محوطه را می‌دیدیم و لابه‌لای دالان‌های بسیار محدودی از کل این مجموعه می‌چرخیدیم.

یعقوب طالبی، مدیر جوان و با سابقه اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان مراغه در رابطه با اجرای موفق این طرح صحبت‌های زیادی دارد.

*آقای طالبی در خصوص پیشینه و قدمت منطقه مورد بررسی در این مرحله از نقشه‌برداری بفرمایید.

منطقه مورد بررسی در نقشه‌برداری اخیر، منطبق بر حریم پیشنهادی معبد مهر بوده و گستره سه هکتاری از حریم این اثر تاریخی را در بر می‌گیرد.

*در این مدل نقشه‌برداری، دقیقاً چه اتفاقی می‌افتد؟

در مطالعات ژئوفیزیک بدون کوچک‌ترین دخل و تصرف در محوطه تاریخی باستانی، با انتشار امواج لیرز و ثبت بازخورد آن، می‌توان تا عمق 10 متر از سطح زمین را بدون خاک‌برداری تصویربرداری کرد. حسن این روش در حفظ بافت تاریخی و جلوگیری از آسیب‌دیدگی بنا است و بعد از این روش نقشه‌برداری می‌توان به شکل بسیار علمی و دقیق به خاک‌برداری و بیرون آوردن محوطه از زیر لایه‌های خاک اقدام کرد.

نقشه‌برداری از سطح زمین چه برتری نسبت به سایر روش‌های مرسوم باستان‌شناسی و نقشه‌برداری دارد؟

به غیر از مزیت‌های مهم همچون هزینه و زمان، در این شیوه هیچگونه تخریب و به هم ریختگی در لایه‌های باستان‌شناختی صورت نمی‌گیرد که البته این شیوه مقدمه‌ای اصولی و علمی برای حفاری و کاوش باستان‌شناختی لحاظ می‌گردد.

با توجه به اهمیت موضوع، زمینه برای این اقدام چگونه هموار شد؟

پیش از این اعتبار اولیه‌ای برای حصارکشی و محدود نمودن و ساماندهی حریم معبد مهر اختصاص یافته بود، اما با توجه به اینکه مجموعه محوطه و حریم معبد مهر تا کنون مورد مطالعه قرار نگرفته و محدوده آن به طور مشخص تعیین نشده بود، به همین جهت بخشی از این اعتبار جهت مطالعات حریم معبد مهر اختصاص یافته و این مطالعات به بهترین و جدیدترین شیوه روز یعنی ژئوفیزیک و توسط متخصصان توانمند و سرشناس این حوزه انجام گرفت.

چرا معبد مهر برای این بررسی و نقشه‌برداری ویژه انتخاب شده است؟

معبد مهر محوطه ویژه ایست که آثار و نشانه‌های متعددی از دوران‌های مختلف در آن وجود دارد. همچنین به جهت موقعیت

مکانی، ابهامات موجود در خصوص حریم معبد زیاد بود، به همین جهت اداره کل میراث فرهنگی تصمیم بر ساماندهی محوطه معبد مهر و گسترش مطالعات در این منطقه ارزشمند تاریخی گرفت و بعد از این هم شاهد تمرکز بر محوطه معبد مهر خواهیم بود.

نتیجه این مطالعات تاکنون چه بوده است؟ در این مدت به چه دست آوردهای جدیدی در رابطه با ویژگی‌های معبد مهر دست یافته‌اید؟

با توجه به فاصله زمانی کوتاه موجود، گزارش نهایی مطالعات هنوز تکمیل نگردیده بنابراین اظهار نظر در خصوص نتایج آن هنوز زود است اما در آینده نزدیک و با جمع اطلاعات به دست آمده، می‌توان نتایج این مطالعات علمی را به وضوح مشاهده نمود و خبر آن را برای مردم استان و تاریخ دوستان کشور بیان کرد.

پس از مرحله فعلی و با در دست داشتن نتایج این نقشه‌برداری، چه خواهید کرد؟

تعیین حریم، تملک و حصارکشی می‌تواند اولین اقدام پس از استخراج نتایج نقشه‌برداری اخیر باشد و با عنایت به اهمیت و ویژگی‌های تاریخی معبد مهر، این اقدام گام مهمی در حفظ فضای اصلی و تاریخی آن تا زمان کاوش است.

باید توجه داشت که این طرح به طور مشخص حریم معبد مهر را تعیین می‌کند که در این حال محدوده‌های غیرضرور و خارج از حریم تملک نشده و محدوده‌هایی تملک خواهد شد که کاملاً، مشخصاً، دقیقاً و مبتنی بر داده‌های علمی حریم معبد مهر ورجوی است.

قدم بعدی در رابطه با نقشه‌برداری آثار تاریخی مراغه چیست؟

امروزه اقدامات دقیق علمی و مطالعات و پژوهش‌های اصولی مقدمه اقدامات اجرایی است و اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان نیز قبل از هرگونه اقدام اجرایی مطالعات علمی را مدنظر قرار داده که در خصوص کاوش‌های باستان‌شناختی مطالعات ژئوفیزیک می‌تواند اقدام مناسبی باشد.

همچنین توجه و تمرکز بر محوطه‌های کمتر شناخته شده و بررسی علمی آنها برای معرفی شایسته‌شان، از جمله مسائلی است که به امید خدا و همراهی مردم تاریخ دوست استان و شهر مراغه برای انجام آن برنامه‌ریزی کرده‌ایم.

باید باور داشته باشیم که اقدامات این حوزه رابطه بسیار تنگاتنگی با مردم دارد و به همین علت اطلاع داشتن مردم می‌تواند در افزایش این توجه و همیاری کمک شایانی کند.

معبد مهر مراغه گویای تاریخچه‌ای از آیین‌های باستانی و اصول بنیادین فرهنگی ایران زمین در دوره اشکانی و میراثی ارزشمند و تاریخی است. معبد مهر مراغه نیایشگاه زیرزمینی و محل برگزاری آیین مهرپرستی در جنوب روستای ورجوی مراغه، مجموعه‌ای منحصر به فرد و نیازمند بررسی و تحقیق بیشتر است.

پیروان آیین مهر هزاران سال قبل در این مکان با تراشیدن قطعه سنگی عظیم از جنس شیست با ساختن دهانه‌ای در حدود 5 متر، رنگ و بوی یک زیارتگاه زیبا را به این مکان داده‌اند و آن را برای تاریخ به یادگار گذاشته‌اند؛ به حدی که نیایشگاه و معبود مهر را می‌توان به عنوان یکی از منحصر به فردترین و مهم‌ترین نیایش‌گاه‌های کهن شناخت.

این مجموعه که با بررسی‌ها و نقشه‌برداری‌های اخیر، وسعتی چند برابری از خود را پیش چشم محققان قرار داده است، میراثی کهنسال و آکنده از پیچیدگی‌های تاریخی محسوب می‌شود.

مجموعه قبرستان، معبد و محوطه تاریخی معبد مهر، اینک چشم انتظار حضور محققان و ادامه علمیات کاوش و احیا برای قرار گرفتن در ردیف مجموعه‌های تاریخی شناخته شده کشور است.

گزارش و گفت‌وگو از
فرینوش اکبرزاده